

Motion till riksdagen 2006/07:U224

av **Hans Linde m.fl. (v)**

Demokratiska och mänskliga rättigheter i Turkiet

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige i EU bör verka för att Turkiet innan ett EU-medlemskap visar att de förändringar som genomförts och genomförs av landets lagar när det gäller demokratiska och mänskliga rättigheter också tillämpas i praktiken.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige också i FN och andra internationella forum bör verka för att kurdernas nationella och kulturella rättigheter respekteras i Turkiet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige som enskild stat och medlem av EU som ett led i kampen för de demokratiska mänskliga rättigheterna bör verka för att förmå Turkiet att göra det kurdiska språket till ett av Turkiets officiella minoritetsspråk.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för att förmå Turkiet att sänka sin 10-procentsspärr och ändra sin vallag så att vissa partier inte missgynnas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för att Turkiet avlägsnar de begränsningar som finns i den turkiska brottsbalken när det gäller yttrandefriheten.

2 Ett janusansikte i kampen för demokratiska och mänskliga rättigheter

Samtidigt som Assembly of the World Movement for Democracy konfererade i Istanbul i april 2006 inträffade det sammanstötningar mellan polis och de-

Fel! Okänt namn på

monstranter 200 meter därifrån. Det är den allmänna bild som Turkiet visar upp av sig själv i dag: på ena sidan står Turkiet som värld för en internationell konferens om demokrati och på den andra demonstrerar medborgare för att uppnå sina grundläggande rättigheter. Turkiet uppvisar ett janusansikte.

Premiärminister Erdogan höll ett tal inför hundratals konferensdeltagare och förklarade att när de nya lagar som stiftats skall implementeras kommer det att krävas mycket arbete.

3 Turkiet och medlemskapet i EU

Dagens situation i Turkiet när det gäller medlemskapet har en lång förhistoria. År 1987 ansökte Turkiet för första gången om medlemskap i EU. I samband med att flera länder i centrala Östeuropa ansökte om medlemskap i EU instiftades 1993 de s.k. Köpenhamnskriterierna för medlemskap i EU. Året 1999 accepterade EU vid ett statsministermöte Turkiet som kandidatmedlem. Den 3 oktober 2005 påbörjades de officiella medlemskapsförhandlingarna mellan EU och Turkiet. Den stora stöttestenen när det gäller Turkiets medlemskap i EU är Turkiets oförmåga att uppfylla Köpenhamnskriteriernas villkor när det gäller demokratiska fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter.

Turkiet har under två senaste åren genomfört en rad förändringar i sin lagstiftning som kan ses som första steg på vägen att uppfylla Köpenhamnskriterierna. Skriva och anta nya lagar är dock inget kriterium på att verkligheten förändrats, att lagarna i praktiken tillämpas av institutioner och myndigheter. Historien inrymmer flera exempel på att det som står skrivet i lagboken inte alls behöver stämma överens med verkligheten. Företrädare för Sovjetunionen brukade på 1930-talet berömma sig av att ha ”världens mest demokratiska grundlag”. Den kallades allmänt för Stalinförfattningen men var författad av Nikolaj Bucharin, som senare rensades ut. På papperet såg den mycket demokratisk ut. Verkligheten var dock motsatsen till vad som stod i lagboken. Det finns fler exempel i historien.

Vänsterpartiet anser att det i och för sig är viktigt att det finns skrivna och demokratiskt antagna lagar, men att de är värdelösa om de inte tillämpas; det finns andra strukturer i samhället som i praktiken omintetgör vad som står i lagboken. Därför är det inte bara de nya turkiska lagtexterna som skall räknas när man bedömer om Turkiet skall beviljas medlemskap i Europeiska unionen.

Vänsterpartiet menar att Turkiet måste uppvisa tydliga bevis på att de lagar som stärker demokratin och ökar respekten för de mänskliga rättigheterna som hittills stiftats och kommer att stiftas också tillämpas i praktiken innan Turkiet beviljas medlemskap i EU. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

4 Den internationella situationen och kampen för demokrati i Turkiet

Förutom att Turkiet har en dålig tradition i frågan om respekten för mänskliga rättigheter – ett arv från Ottomanska riket – har nya faktorer börjat spela in som påverkar Turkiet negativt när det gäller Turkiets förmåga att uppfylla Köpenhamnskriteriernas krav på att på det praktiska planet öka respekten för demokratiska och mänskliga rättigheter.

Sedan 11 september 2001 och angreppet på World Trade Center och det därpå av president Bush proklamerade ”kriget mot terrorismen”: I och med att USA och Storbritannien fört och har fört en politik som inneburit ökat militärt våld, folkrättsbrott, kränkningar av de mänskliga rättigheterna och legalisering av tortyr som förhörsmetod har de utgjort usla exempel för ett land som Turkiet. När president Bush tvingas erkänna hemliga fängelser, där misstänkta internerats utan rannsakan och dom och utsatts för misshandel och tortyr, tvingar han fram en lagstiftning som gör dessa fängelser och den behandling fångarna utsatts för legal. Det är en utveckling som går i motsatt riktning än den som EU kräver att Turkiet skall gå. Att Storbritannien som EU-medlem så lojalt sluter upp på president Bushs politik gör inte saken bättre.

På det ideologiska planet har i spåren av attentatet den 11 september 2001 och ”kriget mot terrorismen” följt en våg av rasism som riktar sig mot människor i Europa som kommer från Mellanöstern eller som är muslimer och lever i Europa. Denna våg av rasism har även riktat sig mot flera folk och stater i Mellanöstern. Den har i Europa uppträtt i form av ett motstånd mot Turkiet som medlem av EU baserat på grumliga islamofobiska föreställningar. Denna form av rasism upplevs självfallet också kränkande av många folk i Mellanöstern och i andra delar världen. Men den är också utmanande och ger upphov till motreaktioner i form av olika typer av religiös och nationell chauvinism. Människor i Mellanöstern reagerar på kränkande uttalanden genom att ta avstånd från alla närmanden till väst och till Europa. De upplever vad västvärldens politiker gör som hyckleri när det gäller mänskliga rättigheter. Budskapet om humanitet, mänskliga rättigheter och demokrati från väst tas inte på allvar. Detta gynnar inte Turkiet och det gynnar inte utvecklingen i Europa. Det gynnar inte mellanfolkliga eller mellanstatliga relationer överhuvudtaget.

I Turkiet liksom på många andra platser i världen har slagordet blivit ”säkerhet mot terror”. I samma ögonblick som man anammar detta slagord introduceras ett stort dilemma: Frihet eller säkerhet, vilket är det vi vill ha?

De krafter som inte vill ha någon demokratisering eller ser respekt för mänskliga rättigheter som nonsens är givet. De kräver säkerhet – och rustar – medan de som söker en demokratisering blir tysta därför att de lätt kan bli betraktade som säkerhetsrisker av dem som valt bort demokrati och mänskliga rättigheter.

I spåren av och med hänvisning till säkerhetsrisker har Turkiet infört en ny terroristlag. Denna lag går på tvärs med den harmoniseringsprocess som EU-

Fel! Okänt namn på

vänliga och EU-sinnade i Turkiet eftersträvar när det gäller Turkiets väg mot ökad respekt för demokratiska och mänskliga rättigheter.

5 En lagstiftning mot riktad mot den kurdiska befolkningen

Denna nya lag har bl.a. kommit att riktas mot befolkningen i de kurdiska områdena, i Diyarbakir. Den 28 mars 2006 begravdes fyra gerillamän samtidigt och tillsammans i staden. Det var många människor som följde dem på den sista färden. På vägen tillbaka från begravningsplatsen kom det till sammanstötningar mellan polis och begravningsfölje. Polisen angrepp med vattenkanoner och begravningsföljet kastade sten. Följande dag anlände starka militära styrkor till staden. Människor som ville undvika kontakt med militären stannade hemma, många affärsidkare och hantverkare stängde sina butiker. Den dagen förlorade elva människor livet, varav fyra barn. Militären uppträdde extrem våldsamt på gatorna, grep och misshandlade människor godtyckligt. Enligt Diyarbakir Bar CMK Application Center fängslades under en enda dag 566 personer, varav 202 var barn.

6 Den ”mörka staten”

När det gäller Turkiet har uttrycket ”den mörka staten” blivit en i praktiken vedertagen beteckning för en dold struktur inom statsapparaten, som fungerar enligt andra regler och principer än den officiella staten. Den bevarar en mentalitet som inte har något släktskap med en demokratisk stat och rättsstat. Händelserna i Diyarbakir och på andra platser visar att denna ”mörka stat” – med en annan mentalitet än den officiella staten – fortfarande lever kvar. Denna ”mörka stat” har sina rötter sedan lång tid tillbaka i militärens stora inflytande över politiken. Denna ”stat” eller mentalitet måste försvinna för att Turkiet skall accepteras som medlem i EU. En del i det arbetet består i att Turkiet gör upp med sin historia – dit hör bland annat folkmordet på armenier, assyrier/syrianer, kaldéer och pontier under andra världskriget.

Sverige bör i EU verka för att de förändringar som genomförts och genomförs av landets lagar när det gäller demokratiska och mänskliga rättigheter tillämpas i praktiken. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Sverige bör som ett led i kampen för de demokratiska mänskliga rättigheterna som enskild stat och som medlem av EU verka för att förmå Turkiet att göra det kurdiska språket till ett av Turkiets officiella minoritetsspråk.

7 Tortyren

Turkiet måste dessutom slutföra sin modernisering. Den modernisering som Atatürk genomförde bestod främst i skapandet av Turkiet som stat efter Ottomanska rikets fall och en ekonomisk modernisering. Moderniseringen av Turkiet som en demokratisk stat med demokratisk fri- och rättigheter, respekt för mänskliga rättigheter återstår att genomföra.

Antalet fall av tortyr och ”dålig behandling” har fluktuerat mellan åren. Human Rights Foundation of Turkey (HRFT) som är en internationellt respekterad och aktad människorättsorganisation mottog under åren 1990–2005 10 449 (dvs. 696 fall om året) anmälningar från människor som utsatts för tortyr eller ”dålig behandling”. Antalet anmälningar under första halvan av 2005 uppgick till 692 fall. Fem personer dog under sin vistelse i häktet. Under första halvan av 2006 hade 197 anmälningar inkommit. Av dessa hade 113 blivit häktade. Statistiken säger, trots att den kommer från HRFT, inte allt om den situationen. Statistiken rymmer sannolikt stora mörkertal. Antalet tortyroffer ligger på en hög nivå.

Det är symptomatiskt att kränkningarna av de demokratiska och mänskliga rättigheterna drabbar den kurdiska befolkningen i landet.

Det är därför av största vikt att Turkiet inom ramen för den turkiska statsbildningen erkänner den kurdiska befolkningens kulturella och nationella rättigheter. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Sverige bör som ett led i kampen för de demokratiska och mänskliga rättigheterna som enskild stat och som medlem av EU verka för att förmå Turkiet att göra det kurdiska språket till ett av Turkiets officiella minoritetsspråk. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Det är uppenbart när det gäller Turkiets författning att en del avsnitt, även om det inte sägs tydligt och klart, är riktade mot den kurdiska befolkningen. I Turkiet håller man sig med en 10-procentsspärr vid valen till parlamentet. Det är ett effektivt sätt att utestänga kurdiska partier från politiskt inflytande.

Sverige bör verka för att förmå Turkiet att sänka sin 10-procentsspärr och ändra sin vallag så att vissa partier inte missgynnas. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

8 Yttrandefrihetslagstiftningen

När det gäller själva lagstiftningsarbetet återstår åtskilligt att göra. Bara det att en åklagare kan komma på att släpa en författare som Orhan Pamuk inför rätta för att han skriver om förhållanden och händelser i Turkiets historia och därvid inte håller sig till den version som turkiska myndigheter anser vara den rätta. De avsnitt i brottsbalken som ger utrymme åt den typ av trakasserier som drabbat Orhan Pamuk och andra författare och som handlar om begräns-

Fel! Okänt namn på

ningar i yttrandefrihet återfinns i artiklarna 84, 125, 132, 134, 215, 216, 218, 285, 286, 288, 299, 301, 305 och 318.

Sverige bör verka för att Turkiet avlägsnar de begränsningar som finns i den turkiska brottsbalken när det gäller yttrandefriheten. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Stockholm den 29 oktober 2006

Hans Linde (v)

Marianne Berg (v)

Kalle Larsson (v)

Pernilla Zethraeus (v)

Jacob Johnson (v)

Lena Olsson (v)

Alice Åström (v)